

7. Smoliar V. Y. Fiziolohiia ta hihiena kharchuvannia : pidruchnyk dlia stud. tekhnolohichnykh spets. z napriamu "Kharchova tekhnolohiia ta inzheneriia" / V. Y. Smoliar. – Kyiv : Zdorovia, 2000. – S. 335.
8. Nikberh I. I. Hihiena za osnovamy ekolohii / I. I. Nikberh, I. V. Serheta, L. I. Tsymbaliuk. – Kyiv : Zdorovia, 2001. – S. 504.
9. Baranova A. A. Fiziologiya rosta i razvitiya detey i podrostkov (teoreticheskie i klinicheskie voprosy). / A. A. Baranova, L. A. Shcheplyagina. – Sankt-Peterburg : GEOTAR-Media, 2006. – 416 s.
10. Zhuravko Ye. V. Sanitariya i gigiena pitaniya / Ye. V. Zhuravko, T. V. Shlenskaya. – Moskva : KolosS, 2004. – 184 s.
11. Pro zatverdzhennia Norm fiziolohichnykh potreb naselennia Ukrainy v osnovnykh kharchovykh rehovynakh i enerhii. Nakaz Ministerstva okhorony zdorovia Ukrainy № 1073 vid 03.09.2017 r. // Ofitsiinyi visnyk Ukrainy vid 07.11.2017. – 2017 r., № 87, stor. 72, stattia 2658, kod akta 87770/2017/ Ofitsiinyi sait Verkhovnoi Rady Ukrainy. – [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z1206-17/page3>

Нечаюк Н. О. Формирование содержания учебных дисциплин направленных на обеспечение лечебного и здорового питания в контексте современных научных достижений.

В работе рассматривается междисциплинарная взаимосвязь и необходимость обновления содержания учебных дисциплин "Физиология питания, санитария и гигиена" и "Технология изготовления продуктов питания" в соответствии с современными требованиями общественного здоровья, в т. ч. здорового питания.

Ключевые слова: высшее образование, физиология питания, гигиена питания, методика обучения, общественное здоровье, здоровое питание.

Nechayuk N. O. Forming of maintenance of educational disciplines directed on providing of medical and healthy feed in the context of modern scientific achievements.

The article deals with the interdisciplinary interrelation and the need to update the contents of the disciplines "Physiology of nutrition, sanitation and hygiene" and "Technology of food production" in accordance with modern requirements of public health, including healthy nutrition.

Keywords: higher education, physiology of nutrition, sanitation and hygiene of nutrition, teaching methodology, public health, healthy eating.

УДК 371.385:53

Паніна О. П.

СИСТЕМА НАВЧАННЯ ФІЗИКИ І КОНТРОЛЮ ТА САМОКОНТРОЛЮ ЗНАТЬ З ФІЗИКИ КУРСАНТІВ МОРСЬКИХ ЗВО З ВИКОРИСТАННЯМ КРЕОЛІЗОВАНИХ ТЕКСТІВ ТА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИХ КАРТ

Стаття присвячена проблемі пошуку нових методик викладання фізики в умовах "кліпового" мислення суб'єктів навчання в межах сучасної "кліпової" культури, яка виникла внаслідок тотальної інформатизації суспільства. Обговорюються особливості викладання навчального матеріалу з фізики в навчальних закладах, де поколінню "цифрових аборигенів" надається навчальний матеріал у вигляді лінійного тексту, що призводить до неефективного засвоєння отриманої інформації. Аналізуються роботи вітчизняних та зарубіжних дослідників та науковців про специфічні особливості сприйняття інформації курсантами з "кліповим" мисленням, а також розглядаються методики навчання фізики, які використовують нетрадиційні методи надання навчальної інформації, а саме методика опорних сигналів В. Ф. Шаталова та метод інтелектуальних карт Т. Бьюзена. Пропонується методика надання навчального матеріалу у вигляді поєднання креолізованого тексту як засобу донесення лінійної інформації до індивіда з "кліповим" типом мислення та інтелектуальної карти як засобу контролю та самоконтролю ступеня її засвоєння.

Ключові слова: “кліпове” мислення, інформаційно-комунікативні технології, інформаційний потік, лінійний текст, опорний сигнал, опорний конспект, креолізований текст, інтелектуальні карти.

Сучасний стан розвитку суспільства вимагає від освітян використання в навчальному процесі ВНЗ більш ефективних та високотехнологічних методів навчання. За цих умов актуалізується проблема пошуку таких методів надання інформації, які б сприяли не тільки швидкому, а й ефективному її засвоєнню. Це вимагає застосування специфічних методик роботи з інформацією.

Однією з проблем сучасної дидактики є проблема невідповідності типу подання навчальної інформації до типу її сприйняття: ті, кого навчають, є носіями так званого “кліпового” мислення (net-мислення) [1], яке стає несприйнятливим до лінійної (тобто наданої у вигляді лінійного тексту) інформації. За даних умов завданням викладача стає не тільки пошук специфічних методів надання навчальної інформації суб’єктам – носіям “кліпового” мислення, а й напрацювання методик здійснення контролю та самоконтролю таким чином, щоб надана інформація була ефективно засвоєною.

Зважаючи на актуальність і поширеність феномена net-мислення та кліпової культури, перед освітянами та науковцями постало завдання використання особливостей “кліпового” мислення сучасної людини з користю для навчального процесу.

У зв’язку з розвитком науково-технічного прогресу та інформаційно-комунікаційних технологій, останніми десятиліттями спостерігалось різке зростання об’єму інформаційного потоку, що падає на людину, а тим більше на людину, яка навчається. Це відповідно відображалось на змісті навчальних програм з природничих дисциплін, які з тих часів неухильно ускладнювались.

Тому ще в 60-х роках ХХ століття перед педагогами поставали проблеми, пов’язані з пошуком нових методик навчання, які б допомагали учням справлятися з вимогами навчальних програм. Найвідомішу у вітчизняній дидактиці “методику опорних сигналів” запропонував педагог-новатор, учитель фізики В. Ф. Шаталов, який за її допомогою домогся не тільки високого рівня знань учнів, а й швидкого та надійного запам’ятовування наданої інформації [2]. Елементи методики “опорних сигналів” виявилися зручними для створення нами опорних конспектів у вигляді креолізованих навчальних текстів у процесі викладання фізики в Херсонському морехідному училищі рибної промисловості.

Пізніше, в 90-х роках ХХ століття, британський психолог Т. Бьюзен запропонував оригінальний метод фіксації та запам’ятовування індивідом отриманої інформації будь-якого змісту за допомогою так званих інтелектуальних карт (мовою оригіналу MindMaps, які ще перекладаються як “карти розуму” або “ментальні карти”, або “інтелект-карти”) [3]. Елементи цієї методики виявилися зручними під час здійснення контролю знань з фізики в практиці навчання курсантів. А в поєднанні з методикою креолізації текстів [4], де лінійна текстова інформація за допомогою невербальних прийомів оформляється таким чином, щоб читач міг аналізувати її в довільному порядку, отримавши при цьому цілісну картину понять, отримуємо систему, яка дозволяє достатньо ефективно організовувати навчальний процес для студентів із “кліповим” мисленням.

Тому в цій статті розглянемо не тільки методику надання навчального та контролю матеріалу з фізики, яку ми використовуємо у практиці викладання, а також методики навчання, які стали для нас відправною точкою у створенні саме тих креолізованих текстів, які ми розробляємо для використання у навчальному процесі при викладанні фізики.

Дослідження, в яких розглядається означена проблема, показують, що протягом останніх трьох-чотирьох десятиліть сучасна педагогічна спільнота демонструє тенденцію до створювання методик викладання, які все більше віддаляються від традиційних “лінійних” методів передачі навчальної інформації. І якщо В. Ф. Шаталов за допомогою своєї методики розв’язував проблему пересиченості шкільної програми з фізики та

математики, то в тих же 60-х роках ХХ століття канадський філософ М. Маклюен замислювався над проблемами, що породжувалися “наступом” електронних засобів комунікації: “Розвиток електронних засобів комунікації повертає людське мислення до дотекстової епохи і лінійна послідовність знаків перестає бути базою культури” [5]. Змінам у сприйнятті інформації людиною присвячені праці таких дослідників та мислителів, як Е. Тоффлер [6-7], К. Фрумкін [8], Н. Карр [9], які засвідчують, що в освітньому середовищі фахівці опинились перед необхідністю пошуку нових засобів надання навчальної інформації. Т. В. Ашихміна надає огляд сучасних навчальних методик декількох авторів [10], які використовують інноваційні засоби донесення та аналізу навчальної інформації, у тому числі й Т. Бьюзена [2]. Вітчизняні науковці А. О. Солодовник і В. Д. Шарко пропонують використовувати можливості інформативно-комунікативних технологій для організації самостійної пізнавальної діяльності учнів з фізики [11]. А колектив співавторів у складі Т. Л. Гончаренко, І. В. Коробової і В. Д. Шарко у монографії [12] також приділяють значну увагу новим технологіям викладання навчального матеріалу в шкільній і вузівській дидактиці фізики. Проблемамам навчання студентів із “кліповим” мисленням також присвячений ряд досліджень М. Б. Літвінової [13-14].

Метою статті є: опис системи опорних сигналів В. Ф. Шаталова – особливості, переваги, недоліки, адаптування до сучасних умов навчання; опис методу фіксації та запам’ятовування отриманої інформації за допомогою MindMaps Т. Бьюзена: особливості, переваги, недоліки, адаптування до сучасних умов навчання; опис системи навчання і контролю та самоконтролю знань з фізики курсантів вищих морських навчальних закладів методом використання креолізованих текстів та адаптованих інтелектуальних карт.

Для аналізу та розв’язання проблеми, що розглядається в цій статті, були використані як *теоретичні* (аналіз літературних джерел з цього питання, вивчення особливості подачі інформації медійними (телебачення, радіо, інтернет) та друкованими (журнали, газети, ЗМІ)), так і *емпіричні* (апробація розробленої методики подання навчального матеріалу, спостереження, аналіз результатів експерименту) методи дослідження.

Метод опорних сигналів В. Ф. Шаталова. Як зазначється вище, В. Ф. Шаталовим було запропоновано абсолютно новітню на той час методику викладання фізики (яку в подальшому автором було поширено і на викладання математики), яка полягає у тому, що традиційний текстовий навчальний матеріал обов’язково супроводжується опорним конспектом. Коротко запропоновані інновації можна охарактеризувати так [15]:

- *опорний конспект* – це система опорних сигналів;
- *опорний сигнал* – це елемент наочності (схема, малюнок, креслення, криптограма, набір асоціативних ключових слів тощо), який містить елемент необхідної для запам’ятовування навчальної інформації.

Опорний сигнал є символом, який повинен викликати певну смислову асоціацію і миттєво відновити у пам’яті отриману раніше та усвідомлену інформацію. Тому ця методика не передбачає необхідності писати конспекти під час заняття, і це, на наш погляд, є величезною перевагою. Учень має відтворити конспект напам’ять за допомогою тих самих асоціацій. До основних вимог, яким мають відповідати опорні сигнали, вчений включив: лаконічність, структурність, наявність смислових акцентів, автономність блоків інформації (незалежність одного від одного), асоціативність та образність, легкість відтворення, колірна наочність. В якості прикладу розглянемо такий (рис. 1):

Рис. 1. Зразок опорного конспекту з книги В. Ф. Шаталова “Фізика на все життя” [16]

До беззаперечних переваг цієї методики належить той факт, що вона дозволяє легко запам'ятовувати достатньо складну навчальну інформацію, використовуючи дуже оригінальні асоціативні ряди.

За радянських часів, коли В. Ф. Шаталов почав упроваджувати свою методику викладання, вона наражалась на дуже неоднозначне відношення з боку педагогічної спільноти. Наприклад, психолог Л. М. Фрідман уважав ствердження В. Ф. Шаталова про необов'язковість заучування доведень суперечним та непереконливим, а знання його учнів поверхневими [17]. А психолог З. І. Калмикова те саме ствердження педагога-новатора виправдовувала наявністю великою кількістю інших переваг [18].

До дидактичних недоліків системи навчання Шаталова, на наш погляд, відносяться декілька обставин:

- *складність створення опорних конспектів*: створення опорного конспекту в тому вигляді, яким його бачив В. Ф. Шаталов, засобами електронних ресурсів, а саме це в наш час є найактуальнішою вимогою, яка потребує залучення професіоналів у галузі веб-дизайну;
- *відсутність універсальності в позначеннях*, які використовувались автором: оскільки це суто авторські розробки, вони потребують додаткових пояснень і роблять неможливим самостійне опрацювання навчального матеріалу;
- *розташування опорних сигналів у конспекті зліва направо та з гори до низу*, як у традиційному лінійному тексті, котрий не враховує когнітивних особливостей представників “кліпового” мислення.

Метод інтелектуальних крат Т. Бьюзена. Згідно рекомендацій самого автора в книзі “Інтелектуальні карти” [3], *інтелектуальні карти* варто складати за таким алгоритмом [10]:

- взяти чистий аркуш паперу, різнокольорові олівці, фломастери, маркери тощо;

- зібрати всю інформацію з теми, яку потрібно опрацювати;
- зобразити в центрі аркуша центральний образ, що символізує тему;
- від центрального образу відвести товсті “гілки”, на яких позначити ключові поняття теми;
- від товстих “гілок” аналогічно відвести тонкі “гілочки”, що уточнюють основні поняття теми.

Приклад візуалізації такого алгоритму наведено на рис. 2.

Рис. 2. Зразок інтелектуальної карти з алгоритмом створення інтелектуальних карт за Бьюзеном

Характерні особливості створення інтелектуальних карт:

- для успішного запам'ятовування використовуються малюнки і зорові образи;
- інформація зчитується по колу, починаючи з центру карти, продовжуючи з правого верхнього кута і за годинниковою стрілкою;
- використовуються різні кольори;
- слів мало, вони не повинні складатися в речення;
- не повинно бути забагато відгалужень – не більше 5-7.
- інтелектуальні карти можна складати не тільки від руки, а й за допомогою комп'ютера (на сьогодні існують десятки відповідних електронних ресурсів).

Переваги інтелектуальних карт Бьюзена в засвоєнні і запам'ятовуванні навчальної інформації ми пов'язуємо з тим, що:

- полегшується виділення основної ідеї;
- чітко відстежується ієрархія ідей: найважливіші розміщені ближче до центру;
- відбувається групування понять;
- є можливість доповнення карти новою інформацією.

Але під час створення інтелектуальних карт за Бьюзеном у реальному процесі викладання фізики, мають місце певні незручності, які пов'язані зі специфікою навчальної дисципліни: обов'язкова наявність формул, графіків та чітких визначень елементів фізичних знань.

З метою застосування описаних вище методик у навчанні курсантів фізики в Херсонському морехідному училищі ми їх адаптували до навчального процесу і подаємо з такими змінами:

1. Паралельно використовувати більш “зручні” для курсантів з net-мисленням джерела інформації, не відмовляючись від традиційних методів надання навчальної інформації (класичний підручник). Для “дублювання” класичного підручника ми

пропонуємо стислий виклад навчального матеріалу з фізики у вигляді креолізованого тексту.

2. Конспекти у вигляді креолізованих текстів викладаються в певному ресурсі інтернет-мережі з можливістю загального доступу. Курсанти зобов'язуються з'явитись на заняття з роздрукованим текстом-конспектом, на якому вони за власної потреби можуть робити примітки, але писати сам конспект не зобов'язані. Натомість курсанти мають повну можливість приймати участь у обговоренні навчальної теми, не відволікаючись на написання конспекту.

3. Для більш ефективного засвоєння навчальної інформації з фізики курсанти мають можливість здійснити самоконтроль за допомогою карт, створених за алгоритмом створення інтелектуальних карт Тоні Бьюзена.

4. Для безпосереднього контролю знань з фізики курсантів морських закладів вищої освіти пропонується використовувати спеціально розроблені інтелектуальні карти, аналогічні до карт Тоні Бьюзена.

Розглянемо ці питання більш ретельно:

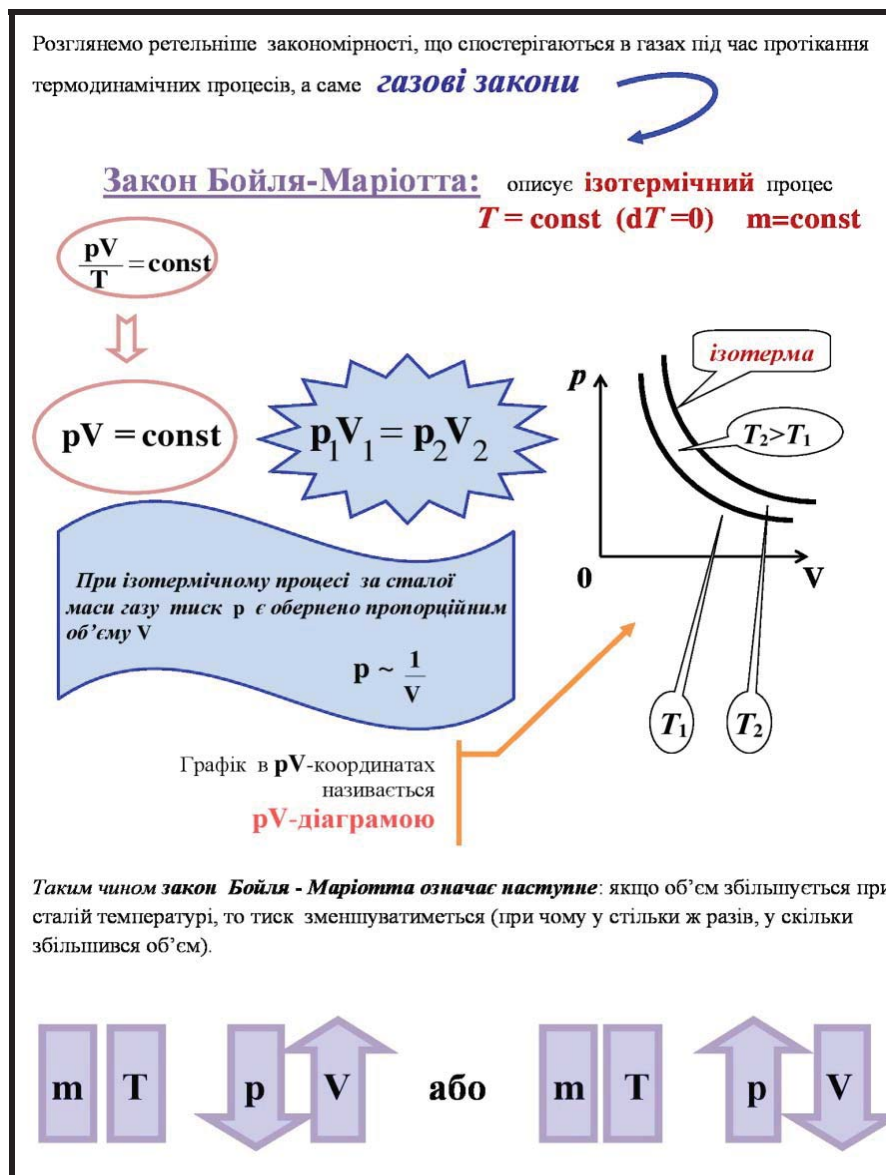

Рис. 3. Вигляд фрагменту опорного конспекту у вигляді креолізованого тексту з урахуванням його впливу на курсантів з “кліновим” мисленням

Креолізація навчального тексту з фізики. Креолізований текст – це текст, фактура якого складається з двох різнорідних частин: вербальної (мовної/речової) та невербальної (тієї, що належить до інших знакових систем) [4]. Тут можна використовувати будь-які прийоми як у вербальній, так і невербальній частинах тексту. До засобів креолізації вербальних текстів відносяться образотворчі компоненти, поєднані з вербальними, які впливають на інтерпретацію тексту. Термін “креолізований текст” належить психолінгвістам Ю. А. Сорокіну та Є. Ф. Тарасову [4]. Засоби створення креолізованого навчального тексту для викладання фізики детальніше викладені нами в попередніх роботах [19].

На рис. 3 наведено вигляд фрагменту навчального матеріалу з фізики, представлений у вигляді креолізованого тексту з навчальної теми “Термодинамічні процеси в ідеальному газі. Закон Бойля-Маріотта”, який використовується нами в практиці викладання фізики.

З методичної точки зору процес викладання відбувається так: зміст інформації, яку вербально надає викладач, відповідає інформації з класичного підручника, але на проєкційний екран виводиться навчальний матеріал у вигляді креолізованого тексту.

Методика самоконтролю знань з навчального матеріалу. Метою будь-якого лекційного заняття є максимально зрозуміле донесення навчальної інформації викладачем та максимально ефективно засвоєння її курсантом. Традиційне конспектування курсантами того, що розповідає викладач, радше нагадує переписування підручника, ніж ефективно отримання навчальних знань. Тому на лекційних заняттях замість конспектування “того, що чую та бачу”, ми пропонуємо працювати із заздалегідь роздрукованими конспектами, виконаними у вигляді креолізованого тексту, приймаючи якомога активну участь в обговоренні теми заняття. А для подальшого самоконтролю курсант може заповнити розроблену з цією метою карту, створену за методикою, близькою до інтелектуальних карт Бьюзена. На рис. 4 надається вигляд інтелектуальної карти з тієї ж теми “Закон Бойля-Маріотта”.

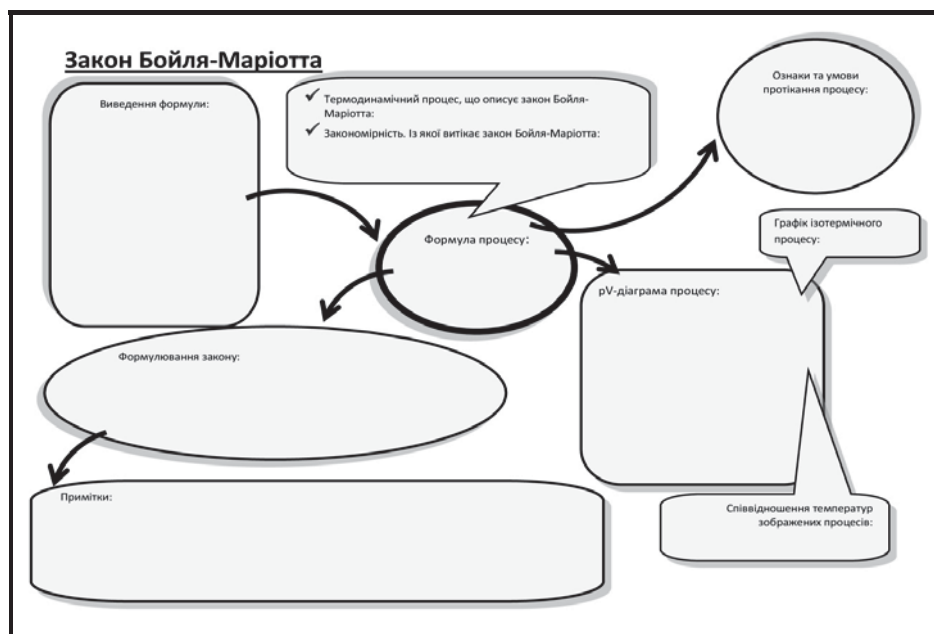

Рис. 4. Вигляд карти конспекту за аналогією інтелектуальних карт Т. Бьюзена

А на рис. 5 показано, який вид має ця карта після заповнення.

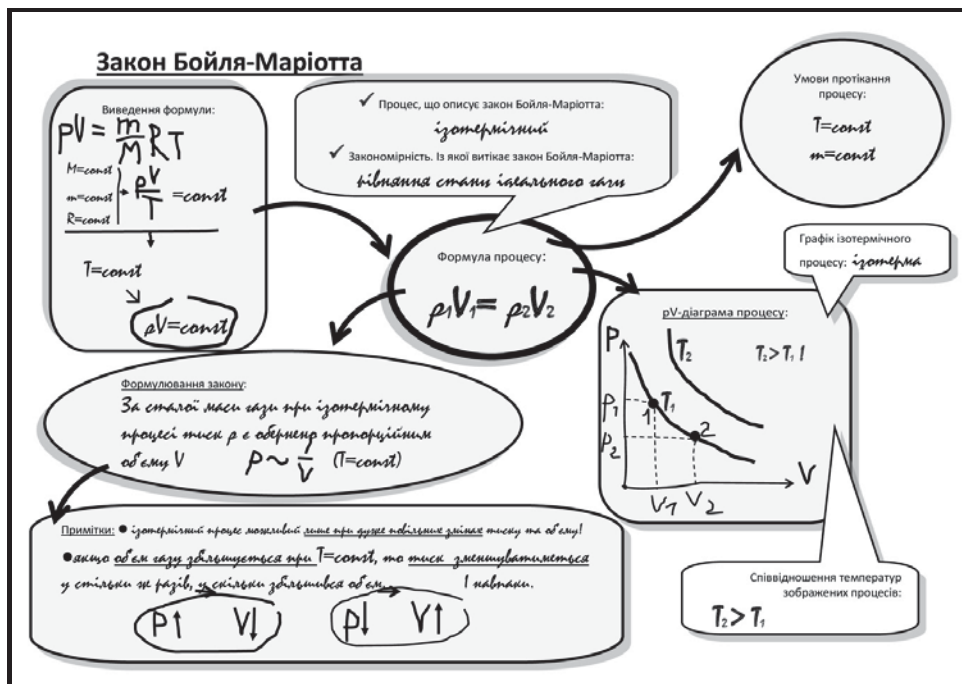

Рис. 5. Вид заповненої карти самоконтролю

В чому, на наш погляд, перевага такого способу конспектування? Аналіз результатів опитування курсантів та контролю їх знань дозволяє констатувати таке:

– оскільки структура карти конспекту не співпадає ні зі структурою тексту підручника, ні зі структурою креолізованого тексту опорного конспекту, то курсант, який працює з такого роду матеріалом, невільно вимушений аналізувати, до якого саме фрагменту карти треба додати ту чи іншу інформацію, яка була отримана з наданої теми. Таким чином, запропонована форма роботи дозволяє не просто автоматично записувати інформацію щодо навчального матеріалу з фізики, а й успішно його аналізувати;

– такого роду картами можна користуватись під час самостійного опрацювання навчального матеріалу, якщо курсант не був присутнім на занятті;

– якщо карта використовується для самоконтролю знань із заданої теми, викладач має надати курсанту доступ до змісту конспекту та лекційного матеріалу – для цього простіше всього задіювати інтернет-ресурси (в нашому випадку використовується група в Telegram messenger).

Контроль знань курсантів. Досвід застосування інтелектуальних карт для самоконтролю навчального матеріалу з фізики у Херсонському морехідному училищі рибної промисловості дозволяє стверджувати, що така форма методичної роботи є ефективною і при здійсненні контролю теоретичних знань з фізики. На рис. 6 показано зразок інтелектуальної карти контролю з тієї ж самої теми “Закон Бойля-Маріотта” для здійснення контролю знань.

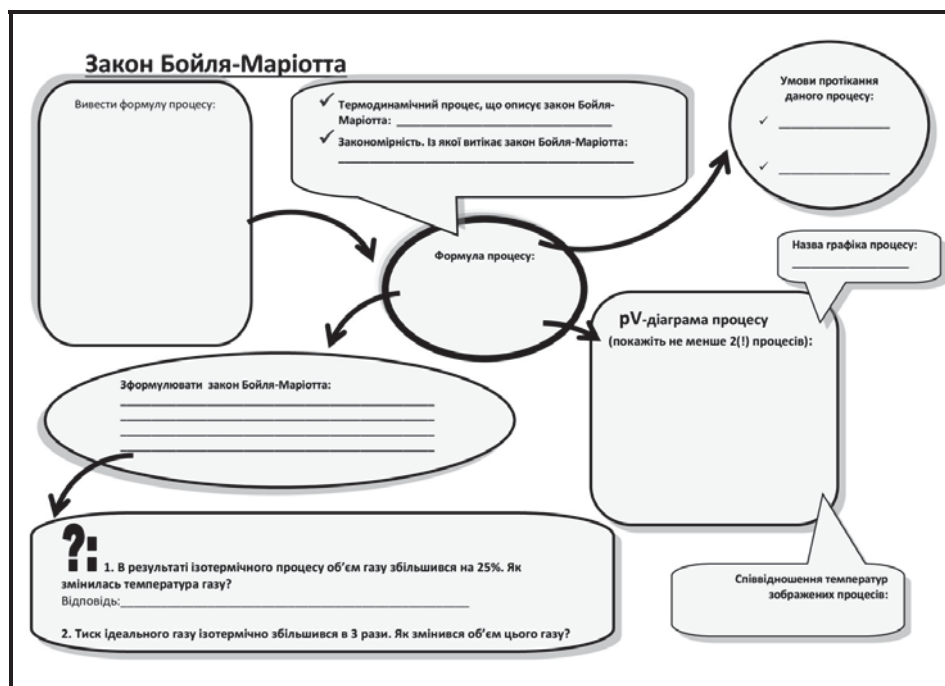

Рис. 6. Вид карти контролю знань за аналогією інтелектуальних карт Т. Бьюзена

Відмінність цієї карти від карти для самоконтролю (рис. 4) лише в формулюванні завдань і наявності якісних запитань, які дозволяють проаналізувати глибину розуміння курсантом заданої теми.

Отже, сучасна педагогіка надає доволі різноманітний простір нестандартних методів навчання і треба лише шукати найбільш ефективні та продуктивні з них. Методика використання креолізованих навчальних текстів у поєднанні з інтелектуальними картами в навчанні фізики дозволяє не тільки покращити якість засвоєння навчальної інформації, а й полегшити та оптимізувати сам процес її отримання.

Використана література:

1. Докука С. В. Клиповое мышление как феномен информационного общества / С. В. Докука // *Общественные науки и современность*. – Москва : Наука, 2013. – № 2. – С. 169-176.
2. Шаталов В. Ф. Куда и как исчезли тройки / В. Ф. Шаталов. – Москва, 1979. – 134 с.
3. Бьюзен Т. Интеллект-карты. Практическое руководство / Т. Бьюзен, Б. Бьюзен. – Минск : ООО “Попурри”, 2010. – 352 с.
4. Сорокін Ю. А. Креализованные тексты и их коммуникативная функция / Ю. А. Сорокін, Е. Ф. Тарасов // *Оптимизация речевого воздействия*. – Москва : Наука, 1990. – С. 180-186.
5. Маклюэн М. Галлактика Гуттенберга : Становление человека печатающего. (The Gutenberg Galaxy : The Making of Typographic Man). – Москва : Академический проект, 2005. – 496 с.
6. Тоффлэр Э. Третья волна / Э. Тоффлэр. – Москва : АСТ, 1999. – 664 с.
7. Тоффлэр Э. Шок будущего / Э. Тоффлэр. – Москва : АСТ, 2002. – 557 с.
8. Фрумкин К. Г. Клиповое мышление и судьба линейного текста. // *Ineternum* 2010. – № 1. – Режим доступа : http://nounivers.narod.ru/ofirs/kf_clip.htm (25.09.2017).
9. Carr Nicholas. Is Google making us stupid?/Nicholas Carr // *The Atlantic*. – July/August 2008. – Режим доступа : <https://www.theatlantic.com/magazine/archive/2008/07/is-google-making-us-stupid/306868/>(27.09.2017).
10. Ашихмина Т. В. Методы обучения студентов, обладающих клиповым мышлением / Т. В. Ашихмина // *Научно-методический электронный журнал “Концепт”*. – 2016. – Том 17. – С. 706-710. – URL: <http://e-koncept.ru/2016/46316.htm>
11. Солодовник А. О. Організація самостійної пізнавальної діяльності учнів з фізики з використанням інформаційних технологій / А. О. Солодовник, В. Д. Шарко // *Інформаційні технології в освіті*. – 2012. – № 11. – С. 31-38.
12. Шарко В. Д. Нові технології в шкільній і вузівській дидактиці фізики : [монографія] / В. Д. Шарко, І. В. Коробова, Т. Л. Гончаренко / за ред. В. Д. Шарко. – Херсон : ФОП Грінь Д.С., 2015. – 258 с.

13. *Литвинова М. Б.* Работа с клиповым мышлением студентов в образовательном пространстве Украины / М. Б. Литвинова, А. Д. Штанько, Ю. Г. Тендитный // Педагогічні науки : збірник наукових праць. – 2016. – Випуск LXXIV. – С. 136-140.
14. *Литвинова М. Б.* Досвід діагностування кліпового мислення / М. Б. Литвинова // Педагогічні науки : збірник наукових праць. – 2017. – Випуск LXXVI. – С. 112-119.
15. *Калмыкова Н. В.* Опорный конспект как один из способов представления учебной информации / Н. В. Калмыкова, С. Ф. Петряева // Молодой ученый. – 2015. – № 11.1. – С. 53-58. – URL <https://moluch.ru/archive/91/19341/> (дата обращения: 09.01.2018).
16. *Шаталов В. Ф.* Физика на всю жизнь / В. Ф. Шаталов. – Москва : ГУП ЦРП “Москва – Санкт-Петербург”, 2003. – 51 с.
17. *Анализируем поиски, находки учителей* / [авт. текста Л. М. Фридман] // Вопросы психологии. – 1981. – № 3. – С. 146-151. – URL: <http://www.voppsy.ru/issues/1981/813/813146.htm>
18. *Анализируем поиски, находки учителей* / [авт. текста З. И. Калмикова] // Вопросы психологии. – 1981. – № 3. – С. 151-157. – URL: <http://www.voppsy.ru/issues/1981/813/813146.htm>
19. *Паніна О. П.* Засоби створення креолізованого навчального тексту для викладання фізики в вищих морських навчальних закладах з метою адаптації текстової навчальної інформації до специфіки “кліпового” мислення сучасної молоді / О. П. Паніна // Україна-Польща: економічні та соціальні виклики 2030 : електронний збірник матеріалів Міжнародної міждисциплінарної конференції (Варшава, Польська республіка, 30.06 – 02.07.2017). – Варшава, 2017. – С. 124-128.

References :

1. *Dokuka S. V.* Klipovoe myshlenie kak fenomen informatsionnogo obschestva / S. V. Dokuka // Obschestvennyye nauki i sovremennost. – Moskva : Nauka, 2013. – № 2. – S. 169-176.
2. *Shatalov V. F.* Kuda i kak ischezli troyki / V. F. Shatalov. – Moskva, 1979. – 134 s.
3. *Byuzen Toni.* Intellekt-kartyi. Prakticheskoe rukovodstvo / Toni Byuzen, Barri Byuzen. – Minsk : OOO “Popurri”. – 2010. – 352 s.
4. *Krealizovannyye tekstyi i ih kommunikativnaya funktsiya* / Yu. A. SorokIn, E. F. Tarasov // Optimizatsiya rechevogo vozdeystviya. – Moskva : Nauka, 1990. – S. 180-186.
5. *Maklyuen M.* Gallaktika Gutenberga : Stanovlenie cheloveka pechatayuschego. (The Gutenberg Galaxy : The Making of Typographic Man). – Moskva : Akademicheskiiy proekt, 2005. – 496 s.
6. *Toffler E.* Tretya volna / E. Toffler. – Moskva : AST, 1999. – 664 s.
7. *Toffler E.* Shok buduschego / E. Toffler. – Moskva : AST, 2002. – 557 s.
8. *Frumkin K. G.* Klipovoe myshlenie i sudba lineynogo teksta / K. G. Frumkin // Ineternum 2010. – № 1. – Rezhim dostupa : http://nounivers.narod.ru/ofirs/kf_clip.htm (25.09.2017).
9. *Carr Nicholas.* Is Google making us stupid?/Nicholas Carr // The Atlantic. – July/August 2008. – Rezhim dostupu : [https://www.theatlantic.com/magazine/archive/2008/07/is-google-making-us-stupid/306868/\(27.09.2017\)/](https://www.theatlantic.com/magazine/archive/2008/07/is-google-making-us-stupid/306868/(27.09.2017)/)
10. *Ashihmina T. V.* Metodyi obucheniya studentov, obladayuschih klipovym myshleniem / T. V. Ashihmina // Nauchno-metodicheskiiy elektronnyy zhurnal “Kontsept”. – 2016. – Tom 17. – S. 706–710. – URL: <http://e-koncept.ru/2016/46316.htm>
11. *Solodovnik A. O.* Organizatsiya samostoiynoyi piznavalnoyi diyalnosti uchniv z fiziki z vikoristannyam informatsiynih tehnologiy / A. O. Solodovnik, V. D. Sharko // Informatsiyni tehnologiyi v osviti. – 2012. – № 11. – S. 31-38.
12. *Sharko V. D.* Novi tehnologiyi v shkilniy i vuzivskiy didaktitsi fiziki : [monografiya] / V. D. Sharko, I. V. Korobova, T. L. Goncharenko / Za red.V. D. Sharko. – Herson : FOP GrIn D.S., 2015. – 258 s.
13. *Litvinova M. B.* Rabota s klipovym myshleniem studentov v obrazovatelnom prostranstve Ukrainyi / M. B. Litvinova, A. D. Shtanko, Yu. G. Tenditnyy // ZbIrnik naukovih prats “PedagogIchnI nauki”. – 2016. – Vypusk LXXIV. – С. 136-140.
14. *Litvinova M. B.* Dosvid diagnostuvannya klipovogo mislennya / M. B. Litvinova // Zbirnik naukovih prats “Pedagogichni nauki”. – 2017. – Vypusk LXXVI. – S. 112-119.
15. *Kalmyikova N. V.* Oporniy konspekt kak odin iz sposobov predstavleniya uchebnoy informatsii / N. V. Kalmyikova, S. F. Petryaeva // Molodoy ucheniy. – 2015. – № 11.1. – S. 53-58. – URL <https://moluch.ru/archive/91/19341/> (data obrascheniya: 09.01.2018).
16. *Shatalov V. F.* Fizika na vsyu zhizn / V. F. Shatalov. – Moskva : GUP TsRP “Moskva – Sankt-Peterburg”, 2003. – 51 s.
17. *Analiziruem poiski, nahodki uchiteley* / [avt. teksta L. M. Fridman]. – “Voprosyi psihologii”. – 1981. – № 3. – S. 146-151. – URL: <http://www.voppsy.ru/issues/1981/813/813146.htm>
18. *Analiziruem poiski, nahodki uchiteley* / [avt. teksta Z. I. Kalmikova]. – “Voprosyi psihologii”. – 1981. – № 3. – S. 151-157. – URL: <http://www.voppsy.ru/issues/1981/813/813146.htm>
19. *PanIna O. P.* Zasobi stvorenniya kreollzovanogo navchalnogo tekstu dlya vikladannya fiziki v vischih

morskih navchalnih zakladah z metoyu adaptatsiyi tekstovoyi navchalnoyi informatsiyi do spetsifiki "klipovogo" misleniya suchasnoyi molodi / O. P. Panina // Elektronnyy Zbirk materialiv Mizhnarodnoyi mizhdistsiplinarnoyi konferentsiyi "Ukrayina-Polscha: ekonomichni ta sotsialni vikliki 2030" (Varshava, Polska respublika, 30.06.-02.07.2017). – Varshava, 2017. – S. 124-128.

Панина О. П. Система обучения физике, а также контроля и самоконтроля знаний по физике курсантов морских учебных заведений с использованием текстов и интеллектуальных карт.

Статья посвящена проблеме поиска новых методик преподавания физики в условиях "клипового" мышления субъектов обучения в пределах современной "клиповой" культуры, которая возникла вследствие тотальной информатизации общества. Обсуждаются особенности преподавания учебного материала по физике в виде линейного текста, что приводит к неэффективному усвоению полученной информации. Анализируются работы отечественных и зарубежных ученых и исследователей о специфических особенностях восприятия информации курсантами с "клиповым" мышлением, а также рассматриваются методики обучения физике, в которых используются нетрадиционные методы предоставления учебной информации, а именно методика опорных сигналов В. Ф. Шаталова и метод интеллектуальных карт Т. Бьюзена. Предлагается методика предоставления учебного материала в виде сочетания креолизованного текста как способа донесения линейной информации индивиду с "клиповым" типом мышления и интеллектуальной карты как способа контроля и самоконтроля степени ее усвоения.

Ключевые слова: "клиповое" мышление, информационно-коммуникативные технологии, информационный поток, линейный текст, опорный конспект, опорный сигнал, креолизованный текст, интеллектуальные карты.

Panina O. P. System of training for physics, control and self-control of physician knowktdge of cadets of maritime higher with use of creolized texts and mindmaps.

The article is devoted to the problem of searching for new methods of teaching physics in conditions of net-thinking of subjects of learning within the limits of the modern "clip culture" that arose as a result of total informatization of society. There is describe a specificity of teaching the teaching material of physics in the form of linear text are discussed, which leads to inefficient acquisition of the information obtained. There is analyz the works of blighty and foreign scientists and researchers about the specific features of information perception by cadets with net-thinking, as well as methods for teaching physics that use non-traditional methods of providing educational information, namely the method of reference signals by V. F. Shatalov and the method of mindmaps by T. Buzan. There is propose the method of providing educational material in the form of a combination of creolized text as a way of conveying linear information to an individual with a "clip" type of thinking and an intellectual picture as a way of controlling and self-controlling the degree of its assimilation is proposed.

Keywords: "clip" culture, net-thinking, information and communication technologies, information flow, linear text, reference conspectus, reference signals, creolized text, mindmaps.

УДК 792.82

Пацунова Л. К.

РОБОТА БАЛЕТМЕЙСТЕРА НАД СТВОРЕННЯМ РЕПЕРТУАРУ В ХОРЕОГРАФІЧНОМУ КОЛЕКТИВІ

У статті розглядається хореографічне мистецтво та його специфічні закони, особливі форми, виразні методи і засоби. Доводиться, що хореографія – це синкретичне мистецтво, в якому злилися танець і пантоміма, музика і поезія, скульптурні пози і пластика рухів, драматургія літературного твору. Зазначається, що талант балетмейстера полягає в умілому з'єднання всіх цих виразних засобів для створення цілісного художнього образу в одному хореографічному творі. Незважаючи на специфіку творчої діяльності (в професійному або аматорському мистецтві), стильову приналежність (балетмейстер класичного балету,